

ΔΗΜΗΤΡΑ
ΚΟΛΛΙΑΚΟΥ

**Αλφαβητάρι
Εντόμων**

ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ ΕΝΤΟΜΩΝ

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

*

ΤΟ ΜΑΓΕΙΟ

μυθιστόρημα, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 2001

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ ΔΩΜΑΤΙΟΥ

μυθιστόρημα, Εκδόσεις Πατάκη, 2006

Η ΑΡΡΩΣΤΙΑ ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ

νουβέλες, Εκδόσεις Πατάκη, 2009

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ

μυθιστόρημα, Εκδόσεις Πατάκη, 2013

ΗΜΙΣΥ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

μυθιστόρημα, Εκδόσεις Πατάκη, 2015

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΟΛΛΙΑΚΟΥ

Αλφαβητάρι Εντόμων

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία
Πεζογραφία – 436

Δήμητρα Κολλιάκου, *Αλφαβητάρι Εντόμων*

Υπεύθυνη έκδοσης: Ελένη Κεχαγιόγλου

Διορθώσεις: Χρίστος Κυθρεώτης

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Μαρία Ποινιού-Ρένηση

Copyright © Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη) και

Δήμητρα Κολλιάκου, Αθήνα, 2018

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Απρίλιος 2018

Κ.Ε.Τ. Β761 Κ.Ε.Π. 252/18

ISBN 978-960-16-7861-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

[Ψείρα] Ψ	11
[Bee, Μέλισσα] Β	19
[Αράχνη] Α	29
[Υμενόπτερα] Υ	37
[Λιβελούλα] Λ	47
[Μυρμήγκι] Μ	59
[Εντομολόγος] Ε	79
[Κατσαρίδα] Κ	101
[Θαλάσσια έντομα] Θ	125
[Ωρολόγιο του θανάτου] Ω	149
[Ζβουβ] Ζ	185
[Γρύλος] Γ	211
[Ήτα] Η	225
[Οίστρος] Ο	229
[Πασχαλίτσα] Π	247
[Ισόπτερα] Ι	267
[Praying mantis] Ρ	285
[Δροσόφιλα] Δ	305
[Ξέριξ] Ξ	323
[Σκορπιός] Σ	335
[(Κωλο)φωτιά] Φ	357
[Τέτιξ] Τ	373
[Χρυσόμυγα] Χ	391
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	405

Αγαπημένη μου Ευρώπη,

[Bee, Μέλισσα]

Τα ξαναβλέπω τώρα όλα: τη λοξή βροχή
των ηλιακτίδων μέσ' απ' τα φυλλώματα,
την πυρκαγιά του ηλιοβασιλέματος στο τζάμι της,
τα ανθισμένα ρόδα κάτω απ' τη σκεπή.

Όλα ίδια όπως ένα μήνα πριν,
το σπίτι και τα δέντρα, το καφετί τρίγωνο
του στάβλου, και η κληματαριά πάνω απ' την πόρτα.
Δεν είχε αλλάξει τίποτα, εκτός απ' τα μελίσιμα.

Μπροστά τους, κάτω από τον μαντρότοιχο,
πηγαινοερχόταν τραγουδώντας
θλιβερά η μικρή για τα θελήματα
κι έδενε μαύρα κουρέλια στις κυψέλες.

Τρέμοντας στάθηκα ν' αφουγκραστώ· η λιακάδα
πήρε το ρίγος του χιονιού,
όταν κατάλαβα πως έλεγε στις μέλισσες για κάποιον που
έκανε το ταξίδι που θα κάνουμε όλοι.

Τότε είπα μέσα μου: «Η Μαριώ μου κλαίει
τους πεθαμένους. Μπορεί ο τυφλός παππούλης της
ν' αποκοιμήθηκε, για να γλιτώσει από
τα βάρη και τους πόνους που συσώρευσαν τα χρόνια».

Μα το σκυλί κλαψούρισε δειλά· και στο κατώφλι,
με τη μαγκούρα να του φτάνει στο πιγούνι,
καθόταν ο γεράκος, ενώ η μικρή για τα θελήματα
σιγομουρμούριζε στις μέλισσες που έπαιζαν κρυφτούλι.

Και το τραγούδι που έλεγε
το έχω στ' αυτιά μου ακόμη:
«Κλειστείτε σπίτι, όμορφες μέλισσες! Και μην πετάτε!
Γιατί η Μαριώ μας πέθανε, πάει πια!».

John Greenleaf Whittier, «Το λες στις μέλισσες» (1858, απόσπασμα)

B

Στον Μιχαήλ του Χρήστου και της Δημητρούλας

ΜΠΟΡΕΙ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΔΕΙ, νοερά, τον μορφασμό του. Θύμιζε λίγο τον μορφασμό που κάνει κάποιος που τον στραβώνει το φως. «Πώς λέγεται η μέλισσα στ' αγγλικά;» Μορφασμός, προσπαθώντας να βρει κάτι να πει, κάτι που θα μπορούσε να την ενδιαφέρει.

«*Bee*. Η μέλισσα λέγεται *bee*. Ελάχιστα διαφέρει από το ρήμα *είμαι*». Και μετά από μικρή παύση: «Του *μπι ορ νοτ του μπι*». Αλαμπουρνέζικα.

«Πώς είπες;» Θα πρέπει να είχε κάνει τον ίδιο μορφασμό προσπαθώντας να καταλάβει.

To bee or not to bee. Επειδή, απ' όταν χήρεψε, οι μέλισσες ήταν για κείνον συνώνυμες με τη ζωή.

Είχε δυσκολευτεί να του το εξηγήσει. Το ρήμα *είμαι* τον έκανε να νιώθει ντροπή. Ήταν παθολογικό, ήταν ακατανόητο για τους άλλους, όχι όμως για την ίδια. Ένα μέρος αυτής της ντροπής έχει περάσει και σ' εκείνη: τα γονίδια ή ίσως επειδή για χρόνια την εξασκούσε αυτός στη ζωή, χρησιμοποιώντας αποκλειστικά τη δική του μέθοδο.

Ακόμη και στην κηδεία του, το ρήμα *είμαι* θα πρέπει να του προκαλούσε ντροπή. Μ' έναν τρόπο ήταν ακόμη εδώ, γι' αυτόν είχε έρθει ο κόσμος. Άνθρωποι που της συστήνονταν – τους είχε βρει σε μια ατζέντα σπιράλ, αλλά τους περισσότερους τους έβλεπε για πρώτη φορά. Λιγο-

στός κόσμος, σαν να τους είχε διαβιβάσει από μόνος του πως δεν υπήρχε λόγος να 'ρθουν: δεν ήθελε να τους βάλει σε κόπο, πόσω μάλλον που έβρεχε.

«Και τα μελίσσια;» τη ρώτησε ένας τους με έγνοια. Είχε έντονα σαρκώδη χείλη, όμως σαρκώδη δεν θα πει αναγκαστικά φιλήδονα.

«Τα μελίσσια...» Δεν ήξερε τι να του απαντήσει.

Εκείνος κούνησε το κεφάλι του. Πρέπει να ήταν μικρότερος απ' τον πατέρα της, αν και ο πατέρας της δεν ήταν πια μεγάλος. Τ' όνομά του της είχε φανεί αόριστα οικείο. «Ο πατέρας μου σας ανέφερε» του είπε, και τότε εκείνος της έπιασε τα χέρια. Κρατώντας τα, πρόφερε χωρίς μελοδραματισμό:

«Πέθανε κι ο τελευταίος μου φίλος».

Ήταν υπέρογκο το βάρος αυτής της φράσης, ειδικά σε σχέση μ' εκείνη που είχε μόλις προηγηθεί, και που τώρα πια δεν μπορούσε να την ανακαλέσει. Ο πατέρας της τον ανέφερε – σκέτο. Αναρωτήθηκε αν τον είχε απασχολήσει καθόλου, όσο της κρατούσε τα χέρια, μέρα που ήταν, το αν πρόσεξε τα χείλη του και σε τι μπορεί να την είχαν παραπέμψει.

Μετά την κηδεία, έκανε μια επίσκεψη στο σπίτι. Της φάνηκε παράξενο που δεν τον βρήκε μέσα, τόσο όμως μόνο: της φάνηκε παράξενο. Δεν ένιωθε λύπη. Ένιωθε ίσως και μια κάποια ανακούφιση. Η τελευταία του ασθένεια είχε κρατήσει λίγο, γιατί ο πατέρας της είχε αρνηθεί να δει γιατρό. Παραμελημένο περιστατικό, από τον εαυτό του ή το περιβάλλον του. Το είπε ο διευθυντής της μονάδας στον Ευαγγελισμό, και η ίδια προτίμησε να μην το σχολιάσει. Η αλήθεια ήταν ότι δεν είχε καταφέρει να πείσει τον

πατέρα της να δει γιατρό. Δεν είχε καταφέρει να τον πείσει για τίποτα σχεδόν.

Προτίμησε να αναβάλει να ψάξει στα χαρτιά του. Να μην επιχειρήσει να δει αν είχε κρατήσει τίποτα απ' αυτά που του έστελνε κατά καιρούς απ' την Αγγλία. Γιατί κι εκείνη προσπαθούσε να βρει κάτι να του πει, κάτι που θα μπορούσε να τον ενδιαφέρει.

To bee or not to bee. Ήταν η μόνη φράση που είχε μάθει στ' αγγλικά.

Του είχε γράψει για το αγγλικό έθιμο. Του είχε μεταφράσει κάποιους στίχους. Του είχε στείλει το ποίημα λίγο μετά τον θάνατο της μάνας της, όταν εκείνος το έριξε στη μελισσοκομική. Δεν θυμάται να είχε δείξει ενδιαφέρον τότε. Μετά από δεκαπέντε χρόνια όμως, κάποια πράγματα τα έχει κι η ίδια ξεχάσει.

Και τα μελίτσια;

Πήγε λοιπόν να τα δει. Γαλάζια κουτιά – ποιο γαλάζιο είναι το λουλακί; Ταίριαζαν με το φθινόπωρο. Με τους μουσκεμένους κορμούς, με τα κανελί κόκκινα των φύλλων. Στάθηκε κοντά ν' ακούσει το βούισμα και να χαζέψει τις μέλισσες που μπαινόβγαιναν. Σανίδα πτήσης λέγεται το σημείο απ' όπου κουτρουβαλούν έξω απ' την κυψέλη. Το θυμήθηκε. Κάποια τους ίσως και να χόρευε στο σκοτάδι της κυψέλης. Γιατί οι μέλισσες επικοινωνούν χορεύοντας. Και τα ζώα έχουν γλώσσα – να, οι μέλισσες έχουν γλώσσα. Δεν μπορούν να φλυαρήσουν, γιατί η γλώσσα τους είναι περιορισμένη: χορεύοντας, μια συλλέκτρια δείχνει στις άλλες σε τι απόσταση και προς ποια κατεύθυνση σε σχέση με τον ήλιο βρίσκεται η πηγή του νέκταρ. Η ίδια τους η γλώσσα φιλτράρει τις περιττολο-

γίες, άρα το περιορισμένη εδώ σημαίνει ανώτερη, έλεγε ο πατέρας της. Τσόμσκι, γενετική θεωρία και η υποτιθέμενη δομική υπεροχή των ανθρώπινων γλωσσών, τον άφηναν αδιάφορο.

Αυτή δεν θα έδενε μαύρα κουρέλια στις κυφέλες. Άλλωστε, οι μέλισσες δεν βλέπουν το μαύρο – δεν το διακρίνουν απ’ το κόκκινο. Μαύρο και κόκκινο τα βλέπουν ως ένα χρώμα. Το είχε βρει σ’ ένα βιβλίο του πατέρα της, που περιέγραφε τα πρώτα πειράματα. Τάιζαν τις μέλισσες πάνω σε γαλάζιο τετράγωνο, σ’ ένα καρό ταμπλό όπου τα υπόλοιπα τετράγωνα ήταν σε τόνους του γκρι. Σε επόμενη φάση, όταν τις άφηναν να «διαλέξουν» ανάμεσα στο γαλάζιο και σε κάποιο άλλο χρώμα, οι μέλισσες πήγαιναν στο γαλάζιο με την προσδοκία να βρουν τροφή. Είχαν επαναλάβει το πείραμα και μ’ άλλα χρώματα, αλλά τα έντομα δεν καταλάβαιναν τη διαφορά. Οι μέλισσες βλέπουν το γαλάζιο, το μπλε, το κίτρινο, το πρασινομπλέ και το υπεριώδες – λογικά, σ’ αυτή την γκάμα υπάγεται και το λουλακί. Όλα τ’ άλλα τα βλέπουν γκριζα ή μαύρα, σαν σε ασπρόμαυρη ταινία.

Στα σαράντα είχε ακόμη λιγότερο κόσμο, όπως ήταν φυσικό. Ένιωθε αρκετά καλά και θα ένιωθε καλύτερα αν δεν την απασχολούσε το ότι δεν ένιωθε ακόμη τίποτα σπουδαίο. Όχι λύπη, ούτε ανακούφιση. Μόνο ότι είχε περάσει ο καιρός και τα πράγματα είχαν αλλάξει.

Στην εκκλησία, το αερόθερμο δεν έκανε διαφορά, κι έξω έριχνε χιονόνερο. Τα παγωμένα πόδια της της είχαν φέρει στο μυαλό τα δικά του, όπως θα ήταν στην κηδεία. Δεν έχει νόημα να σκέφτεται τέτοια κανείς. Κι ίσως για

αυτό η γλώσσα των μελισσών τα φιλτράρει από μόνη της, και μια συλλέκτρια δεν μπορεί να εκφράσει ούτε καν δυσφορία που η πηγή της γύρης είναι μακριά. Δεν μπορεί, άρα, ούτε να νιώσει δυσφορία.

Ο φίλος με τα σαρκώδη χείλη (δεν θυμόταν πια τ' όνομά του) ήταν εκεί, τον είδε που καθόταν κάπου πίσω της. «Πότε θ' αρχίσει το μνημόσυνο;» ξεχώρισε σε μια στιγμή η φωνή κάποιου άλλου μέσ' απ' τις ψαλμωδίες. Ούτε κι εκείνη ήξερε. Αν δεν υπήρχε ο δίσκος με τα κόλλυβα –με απλή ζαχαρένια διακόσμηση–, θα έλεγες πως ήταν απλώς μια κυριακάτικη λειτουργία, απ' αυτές στις οποίες η ίδια είχε να πάει από παιδί.

Τρία μικρά κορίτσια πλησίασαν τον δίσκο και, ψιθυρίζοντας, τον θαύμαζαν. Με διακριτικό τρόπο, η μεσόκοπη που τα συνόδευε τα εμπόδιζε να τον αγγίξουν. «Τώρα αρχίζει» άκουσε πίσω της τον φίλο με τα σαρκώδη χείλη να πληροφορεί τον άλλο, και σχεδόν αμέσως διάβασαν το όνομα του πατέρα της στη βυζαντινή του εκδοχή. Το υπόλοιπο κράτησε πολύ λίγο. Ο φίλος με τα σαρκώδη χείλη δεν έμεινε για τον καφέ.

Στην επιστροφή έριχνε ακόμη χιονόνερο. Θυμήθηκε τη μυρωδιά του ξύλου που καίγεται στο τζάκι. Το άσπρο του ξύλου που έγινε στάχτη, το πορτοκαλί του αναμμένου κάρβουνου. Ο πατέρας της είχε χρόνια ν' ανάψει το τζάκι.

Αυτή είν' η απορία. Χωρίς να ξέρει γιατί, η φράση του Άμλετ επανέρχεται στο μυαλό της κυνικά τις πιο άσχετες στιγμές. Ίσως γιατί ακόμη δεν νιώθει τίποτα. Μόνο ότι έχει περάσει ο καιρός και τα πράγματα έχουν αλλάξει.

Ξαναπήγε στα μελίσσια λίγες μέρες μετά τα σαράντα. Είχε ήλιο με δόντια. Χρειάστηκε να φτάσει πολύ κοντά για να τις δει. Ψόφιες μέλισσες μπροστά στις κυψέλες. Ήταν πολλές. Κάτω στο έδαφος και στη σανίδα πτήσης. Αμέτρητες. Οι μέλισσες πέθαναν.

Το ρήμα είμαι, ανεξαρτήτως γλώσσας, τον δυσκόλευε.

Επειδή πρέπει να πας να τους το πεις. Το λες στις μέλισσες. Χτυπάς με το βαρύ κλειδί του σπιτιού από κυψέλη σε κυψέλη, για να σε προσέξουν, και τους το φωνάζεις: «Ο πατέρας πέθανε. Μη βγαίνετε έξω! Μην πετάτε!».

Κάποιοι δένουν μαύρα κρέπια. Σηκώνουν τις κυψέλες συμβολικά και τις ξανακατεβάζουν τη στιγμή που παίρνουν το φέρετρο στους ώμους. Τις στρέφουν προς τη μεριά που περνάει το ξόδι. Και τους αφήνουν κάτι απ' αυτό που προσφέρθηκε – κόλλυβα με ζάχαρη.

Αν δεν το πεις στις μέλισσες, σε βρίσκει συμφορά.

Γύρισε στο σπίτι, κι αυτή τη φορά έφαξε στα χαρτιά του. Παντού η ίδια μυρωδιά υγρασίας. Λογαριασμοί, αποδείξεις, χαρτάκια ημερολογίου με γνωμικά. Άχρηστα πράγματα. Κι ένα από τα παλιά πανεπιστημιακά της συγγράμματα, που βρομούσε μούχλα. *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*. Ω, ο Τσόμσκυ! Πόσο είχαν διαφωνήσει για τον Τσόμσκυ. Για τη γλώσσα των μελισσών και των ανθρώπων. Ούτε και τότε είχε καταφέρει να τον πείσει.

Ξανάνοιξε την ατζέντα σπιράλ. Η ίδια η γραφή παντού. Αχνή, καλλιγραφική και εντελώς δυσανάγνωστη. Σαν να τα είχαν γράψει οι μέλισσες. Τέτοιο χνάρι θα πρέπει να διαγράφουν επάνω στην κηρήθρα με τον κυκλικό χορό ή τον χορό της παλλόμενης κοιλιάς.

Στο γράμμα Μ υπήρχε καταχωρισμένος ένας μελισσοκόμος. Το όνομά του της φάνηκε αόριστα οικείο. Όταν του μίλησε στο τηλέφωνο, η προθυμία του να έρθει της έκανε εντύπωση.

Αντικρίζοντας τον φίλο με τα σαρκώδη χείλη στην πόρτα της κουζίνας, παρά λίγο να τον ρωτήσει αν τον είχε φέρει ο δρόμος. Ήταν ο μελισσοκόμος. Βασιλειάδης, αλλά καταχωρισμένος στο Μ.

«Τι κάνουν οι μέλισσες τον χειμώνα; Πεθαίνουν;» Η ερώτηση της βγήκε φυσικά.

«Μελισσόσφαιρα» ήταν η λέξη που πρόφερε ο φίλος μ' ένα μικρό χαμόγελο. «Ξέρεις τι θα πει;»

Δεν ήξερε, κι ίσως αυτός το ερμήνευσε ως άλλη μία ένδειξη έλλειψης στοργής από μέρους της. Τουλάχιστον νεκρό έπρεπε να τον αγαπήσει.

Προχώρησαν προς τα μελίσινα, σιωπηλοί. Στον χώρο μπροστά στις κυφέλες, ο φίλος άρχισε να εξετάζει τις απώλειες. «Δεν είναι και τόσο πολλές» μουρμούρισε σε μια στιγμή. Ύστερα έσκυψε να περιεργαστεί κάτι στίγματα σε μια σανίδα προσγείωσης. Ξανασηκώθηκε, προσέγγισε την κυφέλη από το πίσω μέρος, γονάτισε και πήρε μερικές βαθιές εισπνοές. Έβαλε τ' αυτί του πάνω στο καπάκι κι άρχισε να χτυπάει με τα χέρια τις πλαϊνές πλευρές. Μόνο τότε εκείνη συνειδητοποίησε πως όλα αυτά τα έκανε χωρίς να φοράει άσπρη στολή και καπέλο με σήτα. Δυσκολευόταν να τον φανταστεί αστροναύτη ή ξιφομάχο. Στο τέλος, ο φίλος σηκώθηκε όρθιος και της είπε πως έπρεπε να γίνει επιθεώρηση.

«Να δούμε αν έχουν αρκετό μέλι».

Και βλέποντας την απορία της:

«Γιατί το κάνουν οι μέλισσες το μέλι; Αποταμιεύουν για τον χειμώνα, γιατί τότε λόγω κρύου δεν πετάνε. Κάποιες μέλισσες όμως μπορεί να ξεγελαστούν και να βγουν έξω στις αλκυονίδες. Παγώνουν, και δεν τα καταφέρνουν να επιστρέψουν στην κυψέλη».

Ξαφνικά της χαμογέλασε.

«Ο πατέρας σου μου μιλούσε για σένα. Μου έλεγε για τις σπουδές, για τις επιτυχίες σου. Σε καμάρωνε...»

Αυτό κάτι της έκανε, ακόμη κι αν δεν ήταν αλήθεια. Φαντάστηκε τον μελισσοκόμο να σκέφτεται ότι κι αυτή ξεγελάστηκε. Και λόγω της παγωνιάς δεν τα κατάφερε να ξαναμπει στην κυψέλη.

«Τι είναι η μελισσόσφαιρα;» τον ρώτησε με βιασύνη, για να εμποδίσει όχι μόνο τις σκέψεις.

«Σφίγγονται για τη ζεστασιά. Μαζεμένες στο κέντρο της κυψέλης σχηματίζουν τη μελισσόσφαιρα, και με συσπάσεις παράγουν θερμότητα. Αλλάζουν πότε πότε και θέση. Αυτές που είναι στο περίβλημα της σφαίρας πάνε μέσα, και το αντίστροφο. Αλλά χρειάζονται ικανό πληθυσμό και τροφή. Είχε αφήσει ο πατέρας σου μέλι; Είχε προλάβει να βάλει ζυμάρια; Το υποκατάστατο πρέπει να είναι καλής ποιότητας, για να μην κινδυνεύει να πετρώσει τον χειμώνα».

Παρακολουθούσε τα σαρκώδη χείλη του φίλου να περιποιούνται τις λέξεις.

Η αλήθεια ήταν ότι δεν ήξερε. Αν είχε προλάβει ο πατέρας της ν' αφήσει στις μέλισσες προμήθειες. Δεν είχε ιδέα πόσο δραστήριος μπορεί να ήταν στο τέλος, πριν πέσει και τον πάνε στο νοσοκομείο.

«Η αρρώστια του κράτησε λίγο» περιορίστηκε να πει.
Ο φίλος υποσχέθηκε να κανονίσει μια επιθεώρηση στις
αμέσως επόμενες λιακάδες. Τον ευχαρίστησε.

Πριν χωρίσουν, του έδωσε το κινητό της. Της έδωσε κι
αυτός ένα δεύτερο δικό του τηλέφωνο.

Το είχε στην άκρη της γλώσσας της, αλλά δεν του το
είπε.

*To bee or not to bee. Αυτή είν' η απορία. Γιατί αυτό έγι-
νε: ο πατέρας της τώρα είναι οι μέλισσες.*

[Λέξεις κλειδιά: πένθος / συμφιλίωση / επικοινωνία]

[Πασχαλίτσα]

Σε θυμόμουν και σε είχα στη μνήμη μου
Όπως ένα κομμάτι ζάχαρη στο νερό.

Δημήτρης Π. Παπαδίτσας, *Η περιπέτεια*

Π

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΝ ΚΡΑΤΟΥΣΕ το πώς. Δεν μπορούσε ν' αποφασίσει τι θα ήταν ασφαλέστερο. Γιατί αυτή ήταν η λέξη· ασφαλέστερο για την κόρη του, για να μην την μπλέξει, ασφαλέστερο και για τον ίδιο. Αν το αποτέλεσμα ήταν καθήλωση, αναπηρία, εξάρτηση, τότε το βύσσινο να λείπει. Μπορούσε να περιμένει όσο θα χρειαζόταν να περιμένει, που δεν θα ήταν επ' άπειρον. Μόνο που κανείς δεν του εγγυάτο πως, αν περίμενε, το τέλος θα ήταν ανώδυνο, ανεπαίσχυντο και ειρηνικό. Πως δεν θα προηγούνταν μακρά περίοδος καθήλωσης, αναπηρίας και πλήρους εξάρτησης, που δεν θα ήταν σε θέση να τη φέρει εις πέρας στωικά και το ήξερε.

Πάρε παράδειγμα τον Στέφανο, του έλεγε η κόρη του, ίσως γιατί είχε ακούσει τη μάνα της να το λέει. Τι σχέση όμως είχε αυτός με τον Στέφανο, που όταν τον ρωτούσες τι κάνει, σου απαντούσε «μάλλον καλά». Ενώ έκανε ήδη από χρόνια τρεις αιμοκαθάρσεις τη βδομάδα και ζούσε

με γυναίκα στο σπίτι. Της μιλούσε στον πληθυντικό ως το τέλος, κι ας την προσφωνούσε «Κάτια», με το μικρό της. Θάνατο σαν του Στέφανου θα τον ζήλευαν πολλοί. Την κηδεία επίσης. Ηλιόλουστη μέρα, χαρά Θεού, στο νεκροταφείο του χωριού, ψηλά στον λόφο, με θέα τη θάλασσα.

Όχι ότι τον απασχολεί αν στη δική του κηδεία θα βρέχει με το τουλούμι. Ούτε η θέα –θέα δεν θα έχει–, ούτε αν η κόρη του θ' αποφασίσει μετά να κοτσάρει φωτογραφία πάνω στο μνήμα, με τους δυο γονείς απ' την εποχή των αρραβώνων να χαμογελούν όσο πρέπει στην αρχαία *Mipolta* της κουμπάρας. Το απεύχεται, γιατί δεν θέλει πια να βλέπει τη φάτσα του πουθενά. «Δεν θα τη βλέπεις, χριστιανέ μου!» σαν ν' ακούει τη φωνή της Έρης, που ο ίδιος την έλεγε Εριφύλη – γιατί σ' αρέσει η έριδα, γι' αυτό. Του άρεσε να παρετυμολογεί. Μόνο που η Έρη μίσηψε πρώτη, μέρα Μαγιού, που λέει και το τραγούδι. Και τώρα δεν μπορεί να πάρει τηλέφωνο ούτε τον Στέφανο – κάθε τόσο πάει να το κάνει από συνήθεια. Και πήγε και ξέσπασε σ' εκείνο το παιδί, τον ανιψιό, καλό παιδί αλλά λίγο παράξενο, που τον πήρε μια μέρα να του πει, ο Στέφανος τι κάνει, δεν σηκώνει το τηλέφωνο. Θα ήταν λίγο περίεργο να το σηκώσει από κει που βρίσκεται, του απάντησε. Κρατήθηκε να μη βάλει τα γέλια – ο ίδιος ο Στέφανος θα το έβρισκε αστείο, κι ας μην ήταν ο τύπος που ξεκαρδίζεται.

Μπορεί να θυμηθεί το ύφος που έπαιρνε όταν σου πέταγε την κουβεντούλα του – ήταν λακωνικός ο Στέφανος. Πώς έστριβε λίγο το χέλι κάτω απ' το άσπρο του μουστάκι, που το κράτησε ως το τέλος. Κι εκείνο το ανέκδοτο με τον ετοιμοθάνατο και το μπισκότο, που το είχε λέει διαβάσει στην εφημερίδα, σε εποχή μάλλον που μπορούσε ακόμη να βγει

μόνος του να την πάρει. Σε μια αναλαμπή, ο ετοιμοθάνατος σηκώνεται απ' το νεκροκρέβατο και κούτσα κούτσα καταφέρνει να φτάσει στην κουζίνα. Πάνω στο τραπέζι βλέπει κάτι ωραία μπισκότα σ' έναν δίσκο. Πριν προλάβει όμως ν' απλώσει το χέρι, εμφανίζεται κάποιος, ή μάλλον κάποια (ποια όμως, σύζυγος, κόρη, η γυναίκα που τον προσέχει;), και του βάζει τη φωνή: «Μη, είναι για την κηδεία!».

Τι το 'θελε ο ανιψιός να τον ρωτήσει λεπτομέρειες. Και να υπαινιχθεί –γιατί τουλάχιστον αυτός έτσι το κατάλαβε– ότι η Κάτια καθυστέρησε. Μήπως όμως και μήπως όμως, και η καρδιά είναι ζήτημα χρόνου. Βρε, πάψε τις αρλούμπες! Θείε, εγώ δεν πήρα να σας ταράξω, κρίμα μόνο να φύγει έτσι, μέσα στο ταξί... Το είχε πει κι η κόρη του αυτό για το ταξί. Γιατί δεν καταλαβαίνουν στην ηλικία που βρίσκονται. Ο ίδιος μίλησε με την Κάτια και ξέρει. Άκουσε τη φωνή του μες στη νύχτα, τον βρήκε μούσκεμα στον ιδρώτα να σβήνει. Πήρε τον γιατρό του, που της είπε μην περιμένεις το ασθενοφόρο. Και μες στο ταξί έπαθε πνευμονικό οίδημα. Πρόλαβε να πει «Κάτια, είναι το τέλος» κι ύστερα έγειρε το κεφαλάκι του.

Έχει σκεφτεί άνθρωπο γι' αυτή τη δουλειά – τον μάναβη. Καινούριος σχετικά, αλλά η Έρη τον εμπιστευόταν. Διάλεγε καλά καρπούζια, ντομάτες, ό,τι του ζητούσες. Και τους τα έφερνε στο σπίτι χωρίς επιβάρυνση. Θα ερχόταν τη συμφωνημένη ώρα και στην πόρτα θα έβρισκε κολλημένο το σημείωμα. Για να του το κάνει ευκολότερο, θα έβαζε κάποια φράση πολύ ξεκάθαρη –δεν την έχει ακόμα σκεφτεί–, κι ένα «παρακαλώ, ειδοποιήστε την αστυνομία». Αυτό, για να μη μείνει εκεί μέσα μέρες.

Τη Μαργαρίτα τη θυμάται να χτυπάει ξύλο μικρή, όταν αυτός μιλούσε για θανάτους. «Βρε άκαρδε, θα ματώσει το χεράκι του παιδιού» τον μάλωνε η Έρη. Δεν θα ήταν καλύτερα και για τη Μαργαρίτα να ξεμπερδεύει στα γρήγορα και με τον δεύτερο γονιό, αντί να παρατείνει το διάλειμμα; Αυτός ήταν άλλωστε ο πιο απόμακρος γονιός – να μην το ξεχνάμε. Και ναι, το ξέρει, την πειράζει ο κυνισμός του. Και την Έρη την πείραζε. «Αν και κατά βάθος είναι πολύ ευαίσθητος άνθρωπος» τον δικαιολογούσε. Όμως με τα πολλά νεκρώνεται το σημείο, κι είναι πολλά πια τα πολλά.

Αν η κόρη του έπαιρνε από αστεία, θα της έλεγε ότι φταίει το Facebook. Ή μάλλον, το ίντερνετ, γενικώς. Εκείνη επέμενε να τον μάθει κομπιούτερ, για να μπαίνει στο Facebook. Η Έρη δεν έμαθε ποτέ. Είχε τις φίλες της κι ήταν μια χαρά. Στο Facebook βρήκε τον παλιόφιλο, τον Φάνη, που τον είχε χάσει απ' την εποχή του Μάντσεστερ. *Εσύ είσαι, Δημόσθενες;* Αμέσως κατάλαβε ποιος ήταν, κι ας τον είχε βάλει στο χρονοντούλαπο από δεκαετίες. Μόνο αυτός κρατούσε, και νέοι που ήταν, την κλητική.

Ο Φάνης νοσταλγεί την πατρίδα, κι όλο λέει να γυρίσει. Μην κάνεις τέτοια κουταμάρα, του έγραψε, τα πράγματα εδώ είναι δράμα. Να σε βρει κάνα νοσοκομείο, θα το μετανιώσεις πικρά. Στην αρχή τού τα έβαζε στον «τοίχο» του, όπου λέει τα βλέπουν όλοι. Μετά άρχισε να του στέλνει μηνύματα κατ' ιδίαν.

Στη σχολή, ο Φάνης είχε πάντα το προβάδισμα, αλλά το '63 πήραν κι οι δυο υποτροφία από το Υπουργείο Οικονομικών, χάρη στον καθηγητή. Ο Φάνης, που ήταν Αθη-

ναίος, κι αυτός, που είχε έρθει από χωριό. Με τρία αγγλικά πήγαν στο Μάντσεστερ. Κι ούτε θα μάθετε περισσότερα, τους είχε επιπλήξει ένας Άγγλος λέκτορας, γιατί εσείς οι Έλληνες όλο μεταξύ σας είστε. Ο Φάνης όμως διάβαζε στα αγγλικά – τον θυμάται να διαβάζει μια ιστορία της Μεγάλης Βρετανίας. Στο τέλος έμεινε και για πι έιτς ντι. Ενώ εκείνος γύρισε με το μάστερ, μέσα σε δυο χρόνια. Τις πρώτες μέρες, περπατούσε στη Σταδίου και του φαινόταν πως άκουγε γύρω του αγγλικά. Ενδιαμέσως δεν είχε επιστρέψει καθόλου, γιατί πού λεφτά. Κι ύστερα έγινε δημόσιος υπάλληλος. Τον διώξαν επί Χούντας – ακόμα θυμάται τον κλητήρα που του έφερε το μαντάτο· ήταν απογευματάκι, είχε μείνει και δούλευε υπερωρία. Τον ξαναπροσέλαβαν το '74. Από τότε, στην ίδια υπηρεσία σερί, μέχρι τη σύνταξη.

Και όλο αυτό το διάστημα, ο Φάνης ήταν στην Αγγλία και πρόκοβε, στο τέλος έγινε και καθηγητής οικονομικών στο Λιντς. Παντρεύτηκε Αγγλίδα κι έκανε Αγγλάκια – τα παιδιά του δεν έμαθαν ποτέ ελληνικά. Και τώρα έρχεται μόνος του το καλοκαίρι στα νησιά, γιατί έχασε κι αυτός τη γυναίκα του. Και να βρεθούμε, να πάμε στη Σέριφο μαζί. Δεν πάω εγώ πουθενά, του εξήγησε, δεν μ' αρέσουν οι μετακινήσεις.

Δεν χρειάστηκε να τον ρωτήσει αν υπήρχε τίποτα τέτοιο στην πολιτισμένη Δύση, που είχε πάψει να είναι πολιτισμένη. Πρώτος ο Φάνης του έκανε λόγο για την εταιρεία, για έναν στενό του φίλο που κατέληξε εκεί. Πέρασαν οι δικοί του να τον αποχαιρετίσουν, κι ο Φάνης μαζί. Η ασχήμια του πράγματος όμως. Δεν ήταν στην Αγγλία, ήταν στην Ελβετία, και είχαν διαμέρισμα γι' αυτή τη δου-

λειά. Ο ενδιαφερόμενος έπρεπε να πάει στο δικό τους διαμέρισμα, που βρισκόταν λέει στη βιομηχανική ζώνη, κάπου έξω απ' τη Λωζάννη. Και ήθελε λεφτά, πολλά λεφτά για να σ' αναλάβουν, κι έπρεπε να τους στείλεις ιατρικό φάκελο.

Πού να 'ξερε η κόρη τι δουλειές τού άνοιξε με το ίντερνετ. Ψάχνοντας, βρήκε κι ένα άρθρο στην *Guardian* – Μαγχεστριανό Φύλακα την έλεγαν όταν ήταν στο Μάντσεστερ αυτός. Μέσες άκρες κατάφερε να το διαβάσει – δεν τα είχε ξεχάσει όλα τα αγγλικά. Τον διευθυντή της εταιρείας τον έλεγαν Μινέλλι, και εξηγούσε τη διαφορά ανάμεσα στην ευθανασία και την υποβοηθούμενη αυτοκτονία. Αν δεν μπορούσε κάποιος να κουνήσει το χέρι του, είχαν και μηχανήμα που του το έφερνε στο στόμα. Μια ταινία του Σαρλό του θύμιζε αυτό, τους Μοντέρνους Καιρούς. Η δημοσιογράφος ανέφερε και μια Ελληνίδα κυρία που έφτασε με ταξί, την ώρα της συνέντευξης. Ψυχικά άρρωστη, συνοδευόταν από κάποιον συγγενή της. *Αχ μίστερ Μινέλλι, αχ μίστερ Μινέλλι*, ήταν το μόνο πράγμα που κατάφερε να πει, και το έβαλε η δημοσιογράφος στο άρθρο. Ύστερα ο Μινέλλι την έδιωξε, γιατί δεν είχε λέει στείλει αίτηση και ιατρικό φάκελο. Άκου Μινέλλι! Αυτός ήξερε μόνο τη Λάιζα. Κάποια φορά που ρώτησε τη Μαργαρίτα αν είχε δει το Καμπαρέ, του απάντησε ανόρεχτα «Ποιο; Το Μουλέν Ρουζ, ναι». Κι είναι κι αυτό ένας λόγος, ότι η ίδια η κουλτούρα –ότι λένε αυτοί «κουλτούρα»– σε παραγκωνίζει. Δεν καταλαβαίνεις πώς μπορεί να είναι τόσο άσχετοι όλοι, μέχρι που αντιλαμβάνεσαι πως έχει αλλάξει ερήμην σου το τοπίο και δεν σε χωρά πια.

Ιατρικό φάκελο ευτυχώς δεν είχε, πέρα απ' την περσινή κατάθλιψη. Τον απωθούσε επιπλέον η ιδέα να πάει στην Ελβετία. Και να τα είχε τα λεφτά, δεν θα τα πετούσε έτσι, για ν' αγοράσει το τέλος μετά τη χασούρα μιας ζωής. Να πληρώσει επειδή γέρος θα πει να κατουριέσαι στο κρεβάτι, πράγμα που ενδιαφέρον δεν έχει, όπως και να το κάνομε. «Κτηνίατρο φίλο έχεις;» Το είχε πει από μόνος του ο Φάνης, χωρίς να υποπτεύεται. Και εννοούσε το πολύ απλό: το πιθανότερο, έφτανε και περίσσευε η δόση που δίνουν στα μεγάλα σκυλιά για να τους κάνουν ευθανασία.

Κτηνίατρο φίλο δεν είχε, αλλά είχε τον Ζήση, από το διπλανό χωριό. Κι ο Ζήσης είχε άκρες. Δεν χρειάστηκε να εξηγήσει πολλά στον Ζήση, ο Ζήσης καταλάβαινε. Μοναξιά, γεράματα, η κάτω βόλτα. Η επιθυμία να φύγει όσο ήταν ακόμη όρθιος. Συμβολικά, θα του έδινε το γκρεμίδι στο χωριό. Κάπως έπρεπε να πληρώσεις κι εδώ. Περνούσε δρόμος από πάνω, κι η Μαργαρίτα ούτε να πάει να το δει δεν είχε θελήσει – έτσι κι αλλιώς, αυτή είχε καλό διαμέρισμα απ' τη μάνα της. Όταν ανέφερε το σπιτάκι, χάραξε το χείλι του Ζήση και φάνηκαν τα στραβά του δόντια. Αλλά αν το γράψεις στη διαθήκη, θα με βάλεις σε μπελά, του είπε μετά. Με τα πολλά συμφωνήσαν να του το πουλήσει, τρόπος του λέγειν, σε φιλική –εξευτελιστική, για την ακρίβεια– τιμή. Η συμβολαιογράφος τον συμβούλεψε να περιμένει. Την ευχαρίστησε λέγοντας ότι είχε άμεση ανάγκη από ρευστό. Κι έβαλε στη μια του τσέπη τα φράγκα που είχε βγάλει απ' την άλλη για να βοηθήσει τον Ζήση ν' αγοράσει το ακίνητο.

Η Μαργαρίτα δεν ήταν παρούσα στις υπογραφές. Την ενημέρωσε, αλλά, το πιθανότερο, δεν θα το έχει συγγρα-

τήσει. Μέχρι να γίνουν τα χαρτιά, είχαν συμπληρωθεί τρία χρόνια από τον θάνατο της Έρης, και κόντευε να κλείσει εννιάμηνο από του Στέφανου.

Από την αρχή είχε αποκλείσει την Αθήνα, το δικό τους διαμέρισμα. Υπήρχαν γείτονες εκεί, και ούτε για τη Μαργαρίτα ήταν σωστό. Το εξοχικό μπορούσε μετά να το πουλήσει. Της έπεφτε μακριά, αποκλείεται να ερχόταν ποτέ να εγκατασταθεί εδώ. Ούτε κι αν αποκτούσε μια μέρα παιδί – πράγμα κομματάκι δύσκολο, έτσι που το πήγαινε. Της είπε πως θα κατέβαινε μια δυο μέρες στη Μεσσηνία μ' έναν φίλο –τον Φάνη είχε στο μυαλό του–, κι αυτή του είπε μπράβο, να περάσεις καλά.

Εδώ οι γείτονες έχουν αλλάξει, με τους νέους δεν έχει πάρε δώσε. Στο διπλανό οικόπεδο, πάντα το πωλητήριο. Απέναντι έχει χτιστεί μοντέρνο συγκρότημα με μεζονέτες· ούτε επί Έρης ασχολήθηκαν ποτέ με το ποιος είναι ποιος. Ενδοφλέβια ξέρει να κάνει. Του είχε δείξει η φαρμακοποιός, όταν η Έρη ζήτησε να μεταφερθεί εδώ. Δεν είναι από φυγοπονία, του είχε πει η φαρμακοποιός, εγώ μπορώ να έρχομαι να της την κάνω, αλλά έτσι θα είστε ανεξάρτητοι. Τώρα είναι εντελώς ανεξάρτητος.

Τα έλεγξε όλα, δεν ξέχασε τίποτα. Τα συμπράγκαλα σ' ένα τσαντάκι της Έρης με φερμουάρ, που το έχει χώσει στον πάτο του σακιδίου. Συν δύο σάντουιτς με τυρί και ντομάτα σε αλουμινόχαρτο μέσα σε χωριστή σακούλα. Ένα άγραφο μπλοκ –για την περίπτωση που το σημείωμα για την πόρτα τον δυσκολέψει–, και σελοτέιπ και τρία μπικ.

Ανέβηκε με το τρένο και μετά με λεωφορείο της γραμμής. Στην πλατεία έκανε στάση στο μανάβικο. Θα έκανε την παραγγελία και μετά θα το έκοβε ποδαράτο.

Πήρε κάτι πορτοκάλια, δυο ειδών μήλα. Πατάτες, για να προσθέσει βάρος. Κρίμα που δεν ήταν εποχή για καρπούζι. «Δεν έχω αμάξι, θα μπορέσετε να μου τα φέρετε στο σπίτι;» ρώτησε το παλικαράκι στο ταμείο. «Κανένα πρόβλημα» ήταν η απάντηση. Το κανόνισαν για το βραδάκι. «Θα λείψω νωρίτερα, μην τ' αφήσετε έξω, τώρα πια δεν νιώθουμε ασφαλείς...» Του πέταξε κάτι τέτοιο, γιατί φοβόταν μην του τα φέρει νωρίτερα. «Κανένα πρόβλημα, μην άγχεστε». Κοίτα να δεις, σκέφτηκε, φιλόλογος το παιδί. Αγχώνεστε δεν έλεγαν παλιά; Αλλά ούτε λόγος να του πιάσει κουβέντα. Έδωσε τη διεύθυνση και μουρμούρισε ένα «Έχετε ξανάρθει». «Ναι, σας θυμάμαι» είπε ο μανάβης. Λίγο δύσκολο αυτό, αν και πέρσι το καλοκαίρι, είναι αλήθεια, είχε έρθει για λίγες μέρες κι είχε περάσει απ' το μαγαζί να ψωνίσει μια δυο φορές. Όπως και να 'χει, μετά από το αποψινό δύσκολα θα τον ξεχνούσε.

Ανησυχούσε από πριν για το τι θα 'βρισκε ανοίγοντας την πόρτα. Είχε μήνες να έρθει στο σπίτι. Κάποια ζημιιά, κάτι που θα μπορούσε να του σταθεί εμπόδιο. Αλλά όχι αυτό.

Μπαίνοντας, στην αρχή δεν τις είδε. Πήγε ν' ακουμπήσει το σακίδιο στον πάγκο, κι όπως σήκωσε το κεφάλι αντίκρισε στον τοίχο ολόκληρη ταπισερί. Τι στην ευχή. Γύρισε στην πόρτα ν' ανάψει όλα τα φώτα, και ξαναπλησίασε, έχοντας ήδη βάλει χέρι στην ψυχραιμία που κανονικά θα έπρεπε να φυλάξει γι' αργότερα. Κόκκινο παπαρούνι, κι ήταν ολόκληρο κοπάδι. Και μεγαλούτσικες.

Πρώτη φορά έβλεπε τόσες μαζεμένες. Όπως εφάπτο-
νταν η μια με την άλλη, έπιαναν χωρίς υπερβολή ολό-
κληρο τετραγωνικό μέτρο. Σ' αυτό το φως έμοιαζαν με
σπυριά ροδιού από πορσελάνη –γιατί είχαν ένα περίερ-
γο λούστρο–, που φύτρωσαν μυστηριωδώς πάνω στον
τοίχο. Πλησίασε κι άλλο και πέρασε το χέρι του από πά-
νω τους – πώς κάνουμε σε κάποιον που μοιάζει αφηρη-
μένος. Καμιά κίνηση. Μην ήταν ψόφιος; Σκέφτηκε την
Έρη. «Αν τ' αφήσεις θα ρημάξει» θα του έλεγε επιθε-
τικά, εννοώντας τούτο εδώ το σπιτάκι, που το έχτισαν
μαζί. Κι έτσι του ήρθε η απάντηση που θα της είχε δώ-
σει και που τώρα έδωσε στον εαυτό του: «Δεν είναι βρό-
μικα έντομα».

Ξαναπέρασε από πάνω τους το χέρι, αλλά τίποτα.
Μπορεί και να κοιμόντουσαν. Ούτε όμως όταν άνοιξε διά-
πλατα τις συρόμενες πόρτες, μπροστά και στο πλάι, άλ-
λαξε κάτι. Στο φυσικό φως, έμοιαζαν μόνο μ' αυτό που
ήταν: κόκκινες πασχαλίτσες με μικρές μαύρες βούλες. Άλ-
λες κατακόκκινες κι άλλες σ' έναν τόνο σκούρο πορτοκα-
λί, σαν να είχαν γεράσει. Και σ' αυτό το φως ήταν όλες
τους γυαλιστερές, σαν πορσελάνινες χάντρες.

Δεν πίστευε σε σημάδια, ακόμη λιγότερο κι απ' όσο η
Έρη, που κάποτε του είχε εξηγήσει πως τα «σημάδια» τα
κάνει σημάδια το βλέμμα του ανθρώπου που παρακολου-
θεί στενά τι διαδραματίζεται γύρω του. Ένα ήταν σίγου-
ρο: έπρεπε να τις διώξει, αν ήταν να προχωρήσει. Δεν μπο-
ρούσε να κάνει την ένεση κάτω από τέτοιο ντεκόρ. Ποτέ
δεν θα μπορούσε να ριχτεί στις ράγες του τρένου, κι όχι
μόνο επειδή δεν του έφταιγε σε τίποτα ο μηχανοδηγός
που δεν θα πρόφταινε να πατήσει φρένο. Κάποιοι θα έλε-

γαν πως διάλεξε και σκηνικό για το τελευταίο του «νούμερο». Δεν μπορούσε να υποφέρει τη σκέψη ότι κάποιος ή κάποιοι μετά θα έδιναν έκταση, ότι μπορεί να έφταναν να μιλήσουν για «σημάδια». Ακόμη και τη Μαργαρίτα την είχε ικανή για κάτι τέτοιο, όταν η αστυνομία θα την καλούσε να έρθει· έστω κι αν ερχόταν αφού θα τον είχαν μαζέψει.

Ξανάσκυψε στον τοίχο να τις παρατηρήσει. Ήταν μία που περίσσευε απ' την ομήγυρη, όπως κάποιος που έχει πλησιάσει για να στήσει αυτή. Όταν δοκίμασε απαλά να την αποσπάσει, βρήκε αντίσταση. Θα είχαν μάλλον κάτι στις πατούσες τους, που τις κρατούσε κολλημένες στον σοβά. Και οπωσδήποτε προτιμούσε να μην τη συνθλίψει με γυμνό χέρι. Γιατί κάποιο άλλο ουράνιο χέρι που θα μπορούσε να τον είχε συνθλίψει, είχε για κάποιον λόγο προτιμήσει να ξεκολλήσει απ' τον σοβά την Έρη, να ξεκολλήσει τον Στέφανο. Άνθρωποι και οι δυο που, σε αντίθεση μ' εκείνον, αγαπούσαν τη ζωή και μπορούσαν να την υποφέρουν ακόμη κι όταν ήταν στις κακές της. Ενώ ο ίδιος από παιδί υπέφερε από ένα άγχος που τον έκανε να μην μπορεί να υποφέρει τίποτα σχεδόν. «Να υποφέρει» και «υπέφερε» ήταν και ως ρήματα τα πιο κατάλληλα να εκφράσουν αυτό που ένιωθε. Ενώ λέμε «πόνεσε για λίγο» ή «πονούσε για πολύ», το «υπέφερε» είναι πάντα εξακολουθητικό, και δεν έχει στιγμιαίο ποιόν ενεργείας, που μάθαιναν στη γραμματική.

Από την άλλη μεριά του τοίχου ήταν η κουζίνα, και στο πρώτο συρτάρι δίπλα στην είσοδο υπήρχαν ακόμη κάτι κουταλοπίρουνα. Ψάρεψε ένα πιρούνι που έμοιαζε λίγο ζαβό, λες και τον έβλεπε από κάπου η Έρη κι αν έβγαζε

καλό πιρούνι θα του έκανε παρατήρηση. Πίσω στον χτιστό πάγκο, ξεκόλλησε προσεκτικά μ' ένα δόντι του πιρουνιού αυτήν που είχε βάλει από πριν στο μάτι, αλλά την τελευταία στιγμή τού γλίστρησε απ' το χέρι κι έπεσε σε μια χαραμάδα ανάμεσα στα μαξιλάρια.

Χάνοντας τώρα την υπομονή του, επιτέθηκε άτσαλα στο ζωντανό μπάλωμα. Αυτή τη φορά, έκανε ζημιά. Μια δεύτερη πασχαλίτσα ξεκαρφώθηκε κι έπεσε στο μαξιλάρι, αφήνοντας στον σοβά έναν μικρό σκουροκίτρινο λεκέ. Η Έρη θα μπορούσε σίγουρα να τον διακρίνει, κι έχοντας πλέον κάνει τον καταρράκτη στο αριστερό του μάτι μπορούσε κι αυτός.

Την αναζήτησε πάνω στο καφεκίτρινο μοτίβο του μαξιλαριού, κι όταν τη βρήκε τη μετέφερε προσεκτικά στην παλάμη του. Ήταν ένα όμορφο ζούδι. Τα μικροσκοπικά κόκκινα έλυτρα κρέμονταν μισάνοιχτα πάνω από μαύρη «φόδρα» – να ήταν τα διπλωμένα φτερά; Σκέφτηκε πως τα έλυτρα σκέπαζαν τον θώρακα σαν καπάκι δαχτυλιδιού που περιέχει δηλητήριο. Αν κοιτούσες στο φως, τα μαύρα στίγματα φαίνονταν λίγο κι απ' τη μέσα πλευρά. Κόκκινο, το χρώμα της ζωής, μαύρο του θανάτου. Η ομορφιά της φύσης ως μόνη απόδειξη της ύπαρξης του θείου. Μόνο που η ομορφιά είναι ζήτημα αντίληψης, υποκειμενικής αντίληψης μάλιστα – αυτής της ίδιας αντίληψης μάλλον που έχει εμπνευστεί και την ύπαρξη του θείου.

Και ξαφνικά θυμήθηκε κάτι που είχε γίνει πριν από καιρό. Πέντε χρόνια πίσω, αν όχι παραπάνω, οι οικολόγοι είχαν δέσει τουλπανάκια με πασχαλίτσες στις φλαμουριές της πλατείας, γιατί τα δέντρα είχαν προσβληθεί από μελίγκρα. Θυμάται να του το λέει η Έρη, να του λέει,

ωραία θα ήταν να υπήρχαν πασχαλίτσες που να μπορούσαν να φάνε και τη δική της μελίγκρα – της αρρώστιας δηλαδή.

Πώς ήθελε καμιά φορά να μιλήσει με τους νεκρούς! Κανονική συνομιλία όμως, όχι μονόλογο. Να τους πει ότι λίγα χάνουν. Κατρακύλα που ξεπερνά και τις χειρότερες προβλέψεις. Ο tempoza o mores, που έλεγε κάποτε κι η κουμπάρα. Η κουμπάρα έφυγε πρώτη. Αν είχε τρόπο τώρα, θα έλεγε στην Έρη για τις πασχαλίτσες στον τοίχο, πάνω απ' τον πάγκο με τα μαξιλάρια. Το ύφασμά τους το είχε διαλέξει μόνη της, με τόση προσοχή. Ίσως εκείνη να ήξερε να του πει πώς να τις διώξει. Όχι με την ηλεκτρική πάντως – έτσι κι αλλιώς σ' αυτό το σπίτι δεν έχουν ηλεκτρική. «Κάνε μια ευχή!» θα του έλεγε μάλλον η Έρη. Ο ίδιος ήξερε πολύ καλά ποια ευχή ήθελε να κάνει, ευχή απραγματοποίητη. Και θα παρέμενε απραγματοποίητη, όσες φορές και να την έκανε, όσες πασχαλίτσες και να την έπαιρναν στα φτερά τους, ακόμη κι αν ήταν ολόκληρο το σμήνος.

Από την πλαϊνή μπαλκονόπορτα βγήκε στο μπαλκόνι να πάρει λίγο αέρα, και τότε σκέφτηκε να τηλεφωνήσει στον Ζήση. Το μετάνιωσε αμέσως – δεν ήταν καλή ιδέα να βρουν κλήση στον Ζήση στο δικό του κινητό. Έτσι αναγκαστικά πήρε τον Φάνη, που και να του έκαναν μετά ερωτήσεις, θα τις απαντούσε με φυσικότητα, αφού όντως δεν ήξερε τίποτα. «Είσαι άκυρος άνθρωπος» του δήλωσε ο Φάνης. «Γιατί, αντί να 'ρθεις μαζί μου στη Σέριφο, τρέχεις στα βουνά;» «Είσαι συνδεδεμένος;» τον έκοψε. Ο Φάνης ήταν πάντα συνδεδεμένος. Μετά του είπε για το

κοπάδι στον τοίχο. «Πόσες είναι δηλαδή;» ζώηρεψε ο Φάνης. «Να καθίσω να σ' τις μετρήσω;» τον ειρωνεύτηκε. Κρίμα που δεν είχε ίντερνετ εδώ, αλλιώς θα του έστελνε φωτογραφία. Και του εξήγησε τι λύση είχε βρει ο δήμος για να σώσει τις φλαμουριές από τη μελίγκρα. Κι έτσι τους είχαν ανοίξει ιστορίες με τα δέντρα. Φαίνεται ότι τα δισέγγονα εκείνης της πρώτης γενιάς άφησαν τα τουλπανάκια τους και πέταξαν ως εδώ.

Στο μεταξύ, ο Φάνης έφαχνε στο ίντερνετ. «Κάτι για ασιατικές πασχαλίτσες βλέπω» –του είπε–, «που τις λένε Αρμονία. Και, ναι, όντως τρώνε τη φυλλοξήρα και είναι η χαρά του κηπουρού. Κατάγονται απ' την Κίνα, αλλά έχουν επεκταθεί σ' όλο τον κόσμο, γράφει εδώ. Τον Νοέμβρη πέφτουν σε χειμερία νάρκη... Μάλλον κοιμούνται στον τοίχο σου, θα πει...» «Έχει μπει Μάρτης, πότε θα ξυπνήσουν;» σκέφτηκε δυνατά. Άκουσε το γέλιο του Φάνη. «Δεν τις αφήνεις να κοιμηθούν, να 'ρθεις εδώ για κάνα φαράκι; Και μπαρμπούνι σου βρίσκω, αν ποντάρεις στο κόκκινο».

Τις άφησε να κοιμούνται και πήγε να την πέσει κι αυτός στη μέσα κάμαρη. Εκεί κοιμόντουσαν πάντα με την Έρη. Εκεί κοιμήθηκε στο τέλος μόνη της η Έρη, σε κρεβάτι νοσοκομειακό. Στο φως του ηλεκτρικού, το γυμνό δωμάτιο απέπνεε μια θλίψη, όχι μεγαλύτερη πάντως απ' αυτήν που του ήταν τόσο γνώριμη πια. Στη μια ντουλάπα βρήκε δυο σεντονάκια κρύα απ' την υγρασία. Κουβέρτα υπήρχε μία, διπλωμένη στα πόδια του στρώματος, απ' αυτές τις βαριές που στο διαμέρισμα της Αθήνας τις είχαν καταργήσει. Έστρωσε όπως όπως το κρεβάτι κι έσβησε το

φως. Μεσημεριανή σιέστα. Πλάγιαζε λίγο και στην Αθήνα το μεσημέρι, γιατί τη νύχτα πάνω από τριώρο δεν κατάφερε να κοιμηθεί.

Εδώ άκουγες τον αέρα στα πεύκα, άκουγες τα πουλιά. Αραιά και πού, κάποιο μακρινό αυτοκίνητο. Κάποιο γάβγισμα. Φωνές παιδιών. Και κου-ΚΟΥΟΥ-κου, κου-ΚΟΥΟΥ-κου, κου-ΚΟΥΟΥ-κου, τη δεκαοχτούρα. Τι θα έκανε στις έξι το απόγευμα, ίσον δεκαοκτώ; Κου-ΚΟΥΟΥ-κου, κου-ΚΟΥΟΥ-κου, κου-ΚΟΥΟΥ-κου. Την άκουγε κάθε φορά που έστηνε αυτή, τουλάχιστον τη μέρα. Ίσως οι άλλοι πληθυσμοί πουλιών είχαν συρρικνωθεί. Σπουργίτια, κοτσύφια κι αηδόνια. Μέχρι κι αηδόνια άκουγαν παλιά την άνοιξη εδώ. Τα ξημερώματα τους ξυπνούσαν τ' αηδόνια. Τώρα δεν ξέρει αν έρχονται πια εκείνα τα πουλιά.

Παρακοιμήθηκε και φταίνε τα σφραγισμένα παντζούρια κι οι αϋπνίες της νύχτας. Επιστρέφοντας τώρα στο μπροστινό δωμάτιο, το βρίσκει βουτηγμένο στις σκιές. Κάνει ψυχρούλα – προηγουμένως με τη λιακάδα ξέχασε την πλαϊνή μπαλκονόπορτα ανοιχτή. Πηγαίνει να την κλείσει, αλλά το μετανιώνει. Καλό είναι ν' αεριστεί λιγάκι το σπίτι. Θα την κλείσει μετά. Έξω το μούχρωμα. Πέρασε η ώρα, που σημαίνει καλά του είπε ο Φάνης πως είναι άκυρος. Γιατί δεν ξέρει πότε ακριβώς θα έρθει ο μανάβης. «Θα σας τα φέρω μόλις κλείσω το μαγαζί» του είχε πει. Άρα, για σήμερα είναι πολύ αργά. Ανοίγει την παλιομοδίτικη συσκευή της τηλεόρασης και παίρνει θέση στον χτιστό πάγκο, κάτω απ' τις πασχαλίτσες, που μοιάζουν στο ημίφως με ανάγλυφο κομμάτι σκιάς.

«Ορίστε τα μηλαράκια... και οι πατατούλες... και τα πορτοκάλια σας». Τώρα να μην τον ρωτήσει γιατί τα πορτοκάλια τα άφησε χωρίς υποκοριστικό; Είναι ενήλικα τα πορτοκάλια δηλαδή; «Ευχαριστώ» του κάνει, και ψάχνει στην τσέπη για φιλά. «Να είστε καλά» λέει ευγενικά το παλικάρι, που να είναι πόσο, δεκαοκτώ, είκοσι χρονών; «Μια στιγμή» τον κόβει, γιατί θυμήθηκε ότι έχει το πορτοφόλι του στο σακάκι, που το έβγαλε στην κρεβατοκάμαρα. «Δεν κάνει τίποτα» διαμαρτύρεται το παιδί, «έτσι κι αλλιώς στον δρόμο μου είστε. Λίγο πιο πάνω μένουμε κι εμείς». Παρ' όλ' αυτά εκείνος επιμένει. «Μια στιγμή» και «Πέρανα, μη στέκεσαι στην πόρτα», του βγαίνει τώρα φυσικά ο ενικός. Η τηλεόραση είναι ανοιχτή, με κομμένο τον ήχο. Στο τραπεζάκι, μέσα σ' ένα πλαστικό πιάτο, ένα αρχινισμένο σάντουιτς. Δεν υπάρχει κάτι που θα μπορούσε να τον εκθέσει στα μάτια αυτού του παιδιού, βεβαιώνεται πριν στραφεί προς την πίσω κάμαρη. Ο νεαρός δεν πρόκειται ν' αγγίξει το σακίδιο.

Στην επιστροφή τον βρίσκει στο ίδιο σημείο, όρθιο στην είσοδο, απορροφημένο στο κινητό του. Δεν βρήκε αρκετά φιλά και κάνει να του βάλει στο χέρι ένα πεντάευρο. Ο μικρός μανάβης αντιστέκεται. Αυτός τον αγνοεί. «Έτσι κι αλλιώς θα ξανάρθεις» του λέει με θέρμη. «Αν όχι αύριο, τότε μεθαύριο...» «Όποτε θέλετε» τον βεβαιώνει λίγο αδέξια το παιδί. «Και τηλεφωνικώς, αν θέλετε, μπορείτε να παραγγείλετε και σας τα φέρνω». Βγάζει και του δίνει μια κάρτα. Τον έχει προφανώς κατατάξει στους υπερήλικες που δεν μπορούν κάθε μέρα να βγαίνουν για ψώνια. Τόσο το καλύτερο. «Και η κυρία...» τον ακούει να λέει τώρα, και κάτι μέσα του τον προδίδει. «Η γυναίκα

μου έφυγε» τον κόβει, πριν προλάβει ο άλλος να τερματίσει τη φράση του.

Η έκφραση του αγοριού τον κάνει να το μετανιώσει που το είπε. Το «έφυγε» σ' αυτές τις ηλικίες δεν χωράει παρεξήγηση. «Ξέρετε, στη δική μας ηλικία, αυτό είναι το μεγάλο μανίκι» κάνει να αστειευτεί, «όπως για σας οι πανελλήνιες...». Μόνο που ο γιος του μανάβη μπορεί να μην έχει δώσει πανελλήνιες. «Είμαι φοιτητής, σπουδάζω στη Γεωπονική» τον διαφεύδει ευτυχώς ο μικρός, λες και μάντεψε τι σκεφτόταν. Τώρα δεν ξέρει τι άλλο να του πει. Βλέπει ότι και το παιδί δεν ξέρει πώς να ζητήσει την άδεια να φύγει.

«Να σου δείξω μόνο κάτι...» τολμάει τελικά να προτείνει. Και πηγαίνει ως την πόρτα για ν' ανάψει το μέσα φως. Ύστερα του δείχνει τις πασχαλίτσες στον τοίχο. Το πρόσωπο του νεαρού αυτόματα φωτίζεται.

«Κι εμείς έχουμε πάντα στο σπίτι τον χειμώνα» τον πληροφορεί γελαστά. «Η γιαγιά μου λέει πως έρχονται και φεύγουν σαν τα χελιδόνια».

Η γιαγιά του, που ζει, αν κρίνουμε απ' τον ενεστώτα. Τα χελιδόνια! Του λέει δηλαδή να περιμένει ως το φθινόπωρο;

«Μια χαραμάδα τούς αρκεί για να μπουν» συνεχίζει ο νεαρός. «Και κλειστά να είναι, μπαίνουν από τον εξαεριστήρα. Και τους αρέσουν οι άσπρες επιφάνειες. Μην κάνετε τον κόπο να τις ρουφήξετε με την ηλεκτρική, γιατί ξανάρχονται. Αφήνουν στον τοίχο τη φερομόνη τους, κι έτσι μαζεύονται κι άλλες. Μην αερίζετε πολύ, τουλάχιστον όχι τη μέρα, γιατί τη μέρα είναι που πετάνε... Κι απ' το παράθυρο βέβαια μπαίνουν ευκολότερα...»

Όπως μιλάει, μετατοπίζεται σιγά σιγά προς την πόρτα. Εκείνος τον ακολουθεί.

«Πάρτε τηλέφωνο όποτε θέλετε» του ξαναλέει το παιδί, όπως του κρατάει την εξώπορτα να περάσει. Ύστερα διασχίζει το κατώφλι χωρίς να κοιτάξει πίσω του. Κι αυτός πιάνει τον εαυτό του να σκέφτεται ότι η πόρτα σίγουρα προσφέρεται για να κολλήσει το σημείωμα, γιατί βρίσκεται στην πλαϊνή πλευρά του σπιτιού, και την προστατεύει από το αδιάκριτο μάτι μια εξωτερική καμάρα.

Τη νύχτα καταφέρνει να κοιμηθεί χωρίς διακοπές. Και ξυπνάει υπερβολικά αργά για ν' ακούσει τη συναυλία που δίνουν τα πουλιά τα ξημερώματα. Απ' τη μισάνοιχτη τζαμόπορτα ακούγεται παρ' όλ' αυτά ένα χαρούμενο τσίου. Κοτσύφι; Όταν τρέχει στη χλόη, το κοτσύφι μοιάζει σαν να τσουλάει πάνω σε ρόδες. Σηκώνεται ν' ανοίξει διάπλατα τη συρόμενη, γιατί δεν το μπορεί το σκοτάδι, ούτε το ηλεκτρικό πρωινιάτικα. Έξω έχει όντως ήλιο, αλλά το κοτσύφι –αν ήταν κοτσύφι– δεν κελαηδά πια. Περνώντας στο μπροστινό δωμάτιο, αναρωτιέται αν οι πασχαλίτσες τον ακούνε. Αν τον οσμίζονται. Ίσως η μυρωδιά του να είναι για κείνες απωθητική.

Ύστερα αντικρίζει τον τοίχο και δυσκολεύεται να το πιστέψει. Δεν είναι πια εκεί. Πετάνε τη μέρα – έτσι δεν είπε ο μανάβης; Το μάτι του πάει στην πλαϊνή μπαλκονόπορτα, που τελικά την ξέχασε μισάνοιχτη. Όπως και να 'χει, ο τοίχος πάνω απ' τον χτιστό πάγκο είναι άδειος, πέρα απ' τον αθέατο πλέον σκουροκίτρινο λεκέ. Κι αυτό είναι όλο. Ίσως αυτό είναι όλο κι όλο, έτσι κι αλλιώς. Ένας

τοίχος που τον ήξερες γεμάτο, και που μια μέρα τον βρίσκεις γυμνό. Επικρατεί μια παράξενη ησυχία στο δωμάτιο, σαν να έχουν όλα τελειώσει. Έχουν όλα τελειώσει, κι όμως αυτός έχει ακόμη θέα στον κόσμο, κι ας μην είναι μέρος του πια.

[Λέξεις κλειδιά: υποβοηθούμενη αυτοκτονία / ντεκόρ / οι νεκροί]